

Modul 6 – Udvikling af økonomisk bæredygtige tilbud

At tilbyde undervisningsbesøg for daginstitutioner og skoleklasser på en gård kræver en tilfredsstillende betaling. I Danmark kan gården få et tilskud til at dække nogle af udgifterne gennem Landbrug og Fødevarer skoleenhed: <http://skole.lf.dk/>. Her kan du også finde praktisk hjælp til at skabe kontakten mellem instituion og gård. Landbrug og Fødevarer har hovedsageligt fokus på endagsbesøg, og for at supplere den information du kan finde hos dem, vil resten af dette modul derfor fokusere på finansiering af tilbud om længerevarende samarbejder som omfatter flere besøgsgange.

Modulets formål

Del 1 Hvilke udgifter er der forbundet med gårdbesøgene?

I denne del præsenteres de vigtigste udgifter ved besøgene med henblik på at skabe en fælles forståelse hos gården og skolen/institution i forhold til hvad et samarbejde indeholder af udgifter.

Del 2 Hvordan kan jeg skabe interesse for undervisningstilbuddet?

Aftagerne af tilbuddet er først og fremmest kommuner gennem offentlige skoler og daginstitutioner, men også friskoler, fx Steinerskoler. Denne del drøfter først forskellige tilgange til at gøre potentielle aftagere kent med og motiveret for at købe tilbuddet. Dernæst diskuteres betingelser for at udvikle et økonomisk bæredygtigt tilbud.

Efter at have færdiggjort modulet har jeg...

1. fået en oversigt over de væsentligste udgifter der er forbundet med undervisningstilbud for gård og skole/daginstitution
2. fået ideer til at udvikle et bæredygtigt samarbejde mellem gård og skole/daginstitution
3. fået ideer til at sprede budskabet om tilbuddet

Del 1 - Hvilke udgifter er der forbundet med udvikling og afholdelse af undervisningstilbud?

For at komme frem til en rimelig pris for tilbuddet, er det vigtigt at begge parter har en solid forståelse for og oversigt over de forskellige udgiftsposter. Overordnet vil der være tale om udgifter til:

- Engangsinvesteringer
- Løbende drift

Investeringer

Gennem kortlægningen af ressourcer, se modul 5, afdækkes mulighederne for undervisningstilbud på gården, men også mulige mangler som kan føre til behov for **investeringer**. Dette er særligt relevant for samarbejder, der baserer sig på længerevarende forløb, da disse ofte vil stille større krav til faciliteterne på gården. Investeringer kan omfatte udgiftstunge tiltag som at bygge undervisningslokaler, toiletter, køkken, spiserum eller evt. overnatningsmuligheder, men også indkøb af udstyr som beklædning, overtræksdragter, beskyttelsesudstyr og diverse redskaber. De mere omfattende og længerevarende forløb vil således ofte kræve at børnene/de unge er aktivt med i arbejdsopgaver på gården, hvilket derfor stiller større krav til antal og type af udstyr end et endagsbesøg.

Driftsudgifter

De længerevarende forløb er også forbundet med flere **løbende udgifter**. Både i forhold til belastningen på faciliteterne og i forhold til den arbejdsmæssige indsats. Der er således større krav til forberedelse og opfølgning forbundet med denne type samarbejder. Det er ikke nok at vise rundt på gården, der skal også tilrettelægges aktiviteter og forløb hvor børnene/de unge kommer i dybden med forskellige emner. Selvom ansvaret for læringen ligger hos institutionspersonalet, kræver det en stor indsats fra gårdpersonalet at hjælpe med at omsætte de teoretiske læringsmål til den praktiske hverdag på gården og gennemskue hvordan opgaver og aktiviteter kan tilrettelægges på lige netop denne specifikke gård.

Udgifter til løbende drift omfatter som minimum:

- løn
- leje af gårdens udstyr, lokaler og arealer
- forsikringer

- indkøb af forbrugsartikler
- reparationer og vedligehold af udstyr og lokaler som følge af slitage.

For at undgå konflikter knyttet til udbetaling af forsikring er det vigtigt at både skolen/daginstitutionen og gården forhører sig hos forsikringsselskabet og får en klar aftale om hvem og hvordan der dækkes. I udgangspunktet er det køber af tjenesten som er ansvarlig for forsikring af brugerne, også når de er på gården og deltager i aktiviteter og arbejdsopgaver der. Men det er alligevel vigtigt at afklare **forsikringsansvaret** i kontrakten for at undgå tvivl.

En central løbende udgift er **løn**. Det er vigtigt ikke blot at medregne løn for gennemførelse af besøgene, men også at inkludere planlægning, forberedelse, oprydning og opfølgning. Opfølgning omfatter fx rapportering af forskellig information til skolen. I tillæg bør lønudgifter til medhjælpere på gården, herunder evt. familie, tages med i regnestykket.

Transport til og fra gården skal regnes med som udgift. I nogen tilfælde kan de bruge eksisterende skoletransport, men oftest må egen transport organiseres og betales. På nogle gårde har man købt minibus til formålet og organiserer dermed også transporten, men det er som regel kun i tilfælde hvor man satser stort på besøgene og vil ikke være en relevant mulighed for ret mange gårde i Danmark. Nogle skoler/daginstitutioner indgår samarbejdsaftaler med gårde i nærområdet som er tilgængelige til fods eller på cykel.

Der er forskellige **modeller for betaling**. Gården kan aflønnes på times-, besøgs- eller dagsbasis. Den aftalte sats skal omfatte løn til bonden og eventuelle medhjælpere for planlægning, gennemførelse og opfølgning. Satsen er oftest knyttet til elevgruppen som kommer til gården, men kan også være knyttet op på den enkelte elev, for eksempel hvis tilbuddet omfatter elever med særskilte behov fra forskellige skoler og kommuner. Løbende udgifter kan tages med i satsen, eller alternativt lægges ind i lejen for lokaler og arealer. Det væsentlige er at afklare alle relevante udgifter på forhånd så de inkluderes i samarbejdsaftalen mellem skolen og gården.

Gennemgangen her viser, at der er adskillige udgifter forbundet med de mere omfattende besøg for gården, og det er derfor afgørende at afklare og skabe en fælles forståelse for de udgifter som tilbuddet omfatter mellem partene før økonomiske aftaler indgås.

Del 2 - Hvordan skabes interesse for undervisningstilbuddet blandt potentielle aftagere?

Norges miljø- og biovidenskabelige universitet har gennem flere år holdt efteruddannelseskurser for bønder og lærere som ville etablere samarbejde mellem en skole og en gård. I det følgende gengives erfaringerne fra disse kurser i relation til at skabe og vedligeholde interesse for samarbejdet. Selvom de er baseret på skole-gård samarbejder, vil erfaringerne være ligeså relevante for andre typer samarbejder, som fx daginstitutioner.

Opbyg et netværk omkring gården

Erfaringene viser, at et forsøgsprojekt på gården for en udvalgt elevgruppe eller skoleklasse fra en skole i nærheden er et meget velegnet tiltag for at skabe lokal interesse for gård/skole-samarbejde. Forsøgsprojektet giver erfaringer med samarbejdet om læringsaktiviteter på gården og eleverne fortæller forældre og omgangskreds om hvad de har oplevet på gården og spreder dermed opmærksomhed om muligheden.

Et forsøgsprojekt kan dermed danne et grundlag for yderligere tiltag, der kan skabe opmærksomhed og interesse for undervisningstilbuddet.

Efterfølgende tiltag som gården kan gøre:

- Opsøg **ildsjæle** blandt forældre og lærere. Ikke overraskende viser erfaringerne fra Norge, at de projekter som har været længst har haft en eller flere ildsjæle i ryggen. Ildsjælene fungerer bedst i længden hvis de får lokal støtte og spillerum til at være med til at videreudvikle projektet.
- Inviter forældre og personale til **fester på gården**, fx høstfest. Deltagelse i den type begivenheder bidrager til at forældre og lærere knytter sig følelsesmæssigt til gården og familien som driver den.

- Inviter forældre/lærere til at være *frivillige* på gården. At være med i små, letgennemførlige projekter med relation til undervisningstilbuddet skaber fælles stolthed og ejerskab. Det kunne fx være at etablere et mindre legeområde, mindre opgaver i forbindelse med at klargøre et lokale til undervisningsbrug eller lign. Afslut gerne med kaffe for yderligere at styrke fællesskabet.
- Salg af *gårdprodukter og andre tjenester* – synliggør gården og skaber tilknytning

Tiltag for lærere:

- *Inkluder andre lærere og lærerkollegiet.* Jo flere lærere som får tilknytning og ejerskab til gård/skole-samarbejdet, jo større sandsynlighed er der for at etablere et decideret skoleprojekt.
- *Arranger forældre-, skolebestyrelses- og lærermøder på gården.* Jo flere arrangementer, møder og aktiviteter, der lokaliseres på gården, jo mere kendte bliver de vigtigste aktører med gården og dens virksomhed.
- *Få projektet ind i lære- og årsplaner.* Hvis projektet etableres som en del af skolens kernefunktion, er der større sandsynlighed for et langvarigt samarbejde.

Kommunen

Overvej også om det er relevant at involvere kommunen. Med kommunal opbakning er der både bedre grundlag for at udvikle det konkrete samarbejde, og for at formidle tilbuddet til at andre relevante samarbejdspartnere:

- Inviter *politikere og embedsmænd til gården*. Lærere og gårdpersonalet kan samarbejde om at præsentere (forsøgs)projektet og de videre tanker og drømme om dets fremtidige udvikling for udvalgte politikere og embedsmænd.
- Forbered et *klart budskab*. Præsentationer af projektet bør forberedes godt og have en kort og klar beskrivelse af projektets indhold og hvilken værdi og læringsudbytte eleverne forventes at opnå ved at bruge gården som læringsarena.
- Brug medierne, for eksempel små artikler i *lokalpressen om elever på gården*. Det kan øge støtten blandt lokalbefolkningen.
- Det er udfordrende at få kommuner, som ofte har mange opgaver og en presset økonomi, til at tage del i at etablere gård/skole-samarbejder. Tidligere skolechef i Meråker, har udtalt følgende: «I en kommune er der altid snak om prioriteringer. Derfor handler det om at gøre det så godt og synligt, at politikerne ikke kan undgå at prioritere det.»

Alle erfaringer fra de norske gård/skole-projekter tyder på at langvarige aftaler mellem gård og skole er et afgørende grundlag for projektets økonomiske bæredygtighed. Erfaringene er videre at de projekter som har et stærkt kommunalt ejerskab, i højere grad opnår de langvarige aftaler.

For mere information (på norsk):

https://www.matmerk.no/cms/files/3522/11_standardavtaler_2016_skrivbar_bm.pdf